

Tots plens del tot

Referint-se a l'ús adverbial de l'adjectiu *tot* el Diccionari Fabra només diu que, en aquest cas, «se'l fa, però, generalment concordar amb l'adjectiu que modifica», sense indicar-ne el significat. Cal concloure'n, és clar, tenint en compte que abans l'adjectiu *tot* havia estat definit dient «enter», que com a adverbi significa «enterament». En canvi, el mateix Diccionari Fabra indica tot seguit que *tot*, «anteposat a un gerundi, emfasitza la idea de simultaneïtat o la d'oposició», tal com podem veure en els exemples següents: *Els vaig veure passar tot mirant pel balcó, Tot somrient-li li malaïa els ossos. De fet, però, és en tots els casos que tot, usat com a adverbi, teòricament equivalent a les formes adverbials enterament, totalment i completament —que és, aquest darrer, el valor que li reconeix la Gran Enciclopèdia Catalana—, és més aviat usat amb aquest valor emfàtic que el Fabra li atribueix només davant els gerundis. Observem, així, que és especialment davant adjectius que indiquen qualitats morals o susceptibles d'una apreciació subjectiva que usem el mot tot: tot alegre, tot trist, tota neguitosa, tots contents, totes netes i polides, tot capficat. En els casos en què l'adjectiu indica una qualitat que pot ésser posseïda, d'una manera clarament perceptible, totalment o parcialment per la cosa designada pel substantiu a què s'atribueix aquesta qualitat, el mot tot, usat adverbialment, adquireix plenament el significat de «enterament»: El cel era tot blau,*

Però un valor encara més absolut que *tot*, anteposat a un adjectiu, significant «enterament», el té la locució adverbial *del tot*, usada molt sovint després del terme que modifica. El Diccionari Fabra no recull aquesta locució, tan viva i popular, però la trobem a la Gran Enciclopèdia Catalana, amb l'exemple *La roba ja és neta del tot*. Cal notar que l'ús d'aquesta locució elimina tota possibilitat d'ambigüïtat, contràriament al que s'esdevé amb l'ús de *tot* adverbial, no únicament perquè pot ésser interpretat com un mot merament emfàtic, sinó també perquè, concordant com concorda amb l'adjectiu, quan el substantiu revesteix la forma del plural, o bé quan es tracta d'un col·lectiu, hom pot considerar que no modifica l'adjectiu sinó que es refereix al substantiu indicant-ne manca d'exclusió. Així, parlant dels cànirs o de la fruita, les frases *són tots plens o és tota madura*, admeten una doble interpretació: que no en queda cap de buit i que són totalment plens, i que no en queda gens de verda i que ja ha madurat plenament. En canvi, si diem *són plens del tot i és madura del tot*, el significat que expressem no admet cap ambigüïtat. És cert que aquesta ambigüïtat és, en la majoria dels casos, més aviat teòrica, per tal com sovint solem fondre totes dues idees en una de general, però també ens pot convenir, en algun cas, expressar una d'elles amb tota exactitud i precisió.